

NARODNI GOSPODAR

GLASILO ZADRUŽNE ZVEZE.

Člani „Zadružne zveze“ dobivajo list brezplačno.
Cena listu za nečlane po štiri krome na leto; za pol leta dve kroni;
za četrt leta eno krono; za člane zvezinih zadrug po tri krome na leto.
Posamezne številke 20 vin.

Sklep urejevanja 5. in 20. vsakega meseca. — Rokopisi se ne
vračajo. — Cene inseratov po 20 h od enostopne petlit - vrste, za
večkratno insercijo po dogovoru.

Telefon štev. 216.

V Ljubljani, 10. decembra 1905.

C. Kr. poštne hran. št. 864.846
Kr. ogrske „ „ „ 15.648

Vsebina: Vabilo na naročbo. **Zadruga:** Vpliv mlekarских zadrug na živinorejo. Živinske zavarovalnice. Denarni promet. Opomba.
Gospodarsko berilo: Nova železnica in naše dolžnosti. Važno zborovanje — volov. Gorko ali mrzlo. Kako napraviti svinjam
dober tek. Božična predstava ovsa. Škoda na sadnem drevju vsled poloma, kako popraviti. Kutinja. Karbolinej, sredstvo za
ohranjenje lesa. Kako dolgo vzdrži se les v zemljo zakopan do trohljivosti? Klobase, kako pripraviti, da bodo okusne? Naše
srčne funkcije. Mala naznanila. Inserati.

Vabilo na naročbo.

Z novim letom dospe „Narodni Gospodar“ v sedmo leto svojega obstanka.

Nočemo se hvaliti z dosedanjimi vspehi, mi gledamo naprej in gremo naprej po poti, ki smo si jo zasnovali in spoznali za pravo.

„Narodni Gospodar“ je glasilo „Zadružne zveze“ — toraj je v zvezinem namenu označen naš program in ta naš program je: najti, rešiti, ojačiti in družiti vse gospodarske sile na slovanskem avstrijskem jugu in tako ustvariti veliko, nepremagljivo gospodarsko moč.

Zvesto se bomo držali tega programa in ga brez vseh ozirov zvrševali, ker smo prepričani, da je to glavni predpogoj za obstanek naroda.

„Narodni Gospodar“ hoče biti zrcalo našega narodnega gospodarstva, posebno pa jugoslovanskega zadružištva, spada toraj v vsako hišo, kjer je kaj smisla za gospodarstvo in posebno za zadružištvo.

Svoje sotrudnike prosimo, da nas podpirajo tudi v bodoče; posebno pa še prosimo naše zadruge in zadrugarje, da nas zalagajo s vsakojakimi poročili o svojem zadružnem in splošno gospodarskem delovanju.

List izhajal bo kakor do zdaj, 10. in 25. vsakega meseca in bo obsegala vsaka številka 16 strani.

Cena listu je:

za celo leto 4 K, za pol leta 2 K, za četrt leta 1 K.

Člani »Zadružne zveze« dobivajo list brezplačno.

Člani zadrug, ki so članice »Zadružne zveze« dobivajo list na leto za 3 K; tem priporočamo list še posebno radi tega, ker najdejo v njem podatke o delovanju svojih zadrug.

„Narodni Gospodar“ se naroči pri „Zadružni zvezi“ ali pa pri bližnjem poštnem uradu.

ZADRUGA.

Vpliv mlekarških zadrug na živinorejo.

Na 21. zborovanji nemških zadrug se je mej drugim obravnavalo tudi vprašanje: Kako vplivajo mlekarške zadruge na prospeh živinoreje? Ker je zadeva splošno zanimiva zato podajamo nekaj misli.

Mleko je še danes oni kmetijski proizvod iz živinoreje, ki se najslabše plačuje.*) Kmet dobi za liter mleka večinoma manj, nego stane njega samega. Želji spraviti mleko bolje v denar, imamo po večini pripisovati rojstvo številnih mlekaren v zadnjem desetletji. Na drugi strani pa si zopet prizadevamo dvigniti živinorejo in tako zopet mleko bolje spraviti v denar s tem, da ga pokrmimo dragocenejši mladi živini.

Mlekaren imamo pri nas že precej, a še veliko, veliko premalo; o živinorejskih zadrugah, ki jih imajo samo v Alzaciji in Lotaringiji 47, je pri nas komaj slišati. In vendar bi imele ravno te zadruge lahko lepo prihodnost, ko se tako močno poprašuje po lepi živini.

Dobijo se pa ljudje, ki smatrajo mlekarne za smrt umne živinoreje, dočim drugi vidijo v njih celo važen pripomoček za povzdigo živinoreje? Kdo ima prav?

Po naših manjših kmetijah je bila navada, da je spravljal krajcarčke, ki so polagoma kapljali v hišo za mlečne izdelke, gospodinja, ki je imela tudi po navadi v oskrbi kravji hlev in izrejo telet. Gospodar se ni dosti brigal za rogato živino. Ko pa nastane v obližji mlekarna in postane gospodar njen ud, dobi pa zadeva mahoma bistveno drugo lice. Redno vsaki mesec dohajajoči denar za mleko pomnoži zanimanje moža za goveji hlev. Gospodar bolj ostro pazi na izrejo mlade živine. Pri kravah gleda v prvi vrsti na mlečnost in si prizadeva v tem smislu napredovati. Že to je bistveno v prospeh živinoreje. Zdaj pa recimo, da napravi gospodar še register ali zaznamek molž za poskušnjo in da pričinja natančno zapisavati, koliko porabi kaka žival krme, kakor se to v resnici godi v slavnoznanu mlekarški kraljevini Danski, potem nam ne bo nihče ugovarjal, ako trdimo, da se gospodar bolj in bolj bliža pravemu tiru dobičkonosne živinoreje.

Čisto naravno je tudi, da ud mlekarne svojo živino obilneje krmi, nego popreje, ko je bil še „divjak“. Saj vidi, da se mu to izplača. Pri tem je popolnoma nepotrebno, da bi morala reja telet biti kaj na škodi. Ravno nasprotno: teleta pridejo pri dobri krmi še močnejša na svet. Ako se gospodar

tudi pozneje ne da zapeljati, da bi odtegoval teletu pred časom mleko (tu edino je mogoča napaka pri gospodarjih) v prid mlekarni, potem nima mlekarna nobene nevarnosti za živinorejo.

Kot ud mlekarne ima gospodar tudi vzroka dovolj, da prideluje več krme na polji in to zopet koristi celi živinoreji. Tudi dobi iz mlekarne nazaj po navadi osem desetink posnetega sladkega mleka, ki je dosti boljše, nego nekdanje domače posneto mleko, ki je bilo okisano. Ker manjka mleku tolšče, to lahko nadomesti z ovsem ali laneno moko. Pa tudi k preuredbi in popravi hleva uda mlekarne veliko lagje pripraviš, ker mu konec meseca prinese tudi potrebnega drobiža za to.

Kar smo doslej pripovedovali je vse v prid mlekarškemu združništvu. In vendar človeška strast lahko tudi to dobroto zlorabi. Zgodi se, da hoče gospodar ob mesecu dobiti iz mlekarne kolikor moč veliko kron; o tej želji uravnava vso svojo živinorejo s stališča mleka, da lahko zabrede pri tem celo na popolnoma napačno pot „iz molznega gospodarstva“, to se pravi: on kupi kravo, jo molze do kakih 5 ali 6 litrov na dan in ko je v 1 do 2 letih suha jo proda za meso, ne da bi jo pustil kedaj voditi po plemenu.

Taka izmolzna gospodarstva se izplačajo komaj v obližju velikih mest, kjer je mleko po 20—24 vin., za kmeta na deželi pa je ta način trajno nemogoč; to pa največ redi velike razlike mej kupno ceno dobre molzne krave in prodajno ceno izmolzene živali, ki jo plača mesar.

Mlekarška zadruga, ki je bila ustanovljena na zdravi podlagi, noče nič družega, nego to, da pomaga mleko, kar ga preostaja v hišah, bolje unovčiti. Kar so preje delale gospodinje vsaka posamič v 130 hišah, to sedaj izvršuje brunčiči stroj in pinja v mlekarni. Če preje gospodarju ni prišlo na misel imeti izmolznega gospodarstva, odkod sedaj ta muha? Kmet mora prej kot slej ostati živinorejec, 1. da svojo lastno živino po ceni nadomešča, 2. da od časa do časa s prodajo lepega živinčeta za pleme tudi kaj več naenkrat zasluži. Mogoče je tudi, da kaže biti gospodarju bolj živinorejec kot mlekar.

Le pojdemo v Švico, kjer je navadna cena lepi telici ali juncu po 600 do 800 K in videli bomo, kako z veseljem klade živinorejec mesece in mesece mleko mladi živini, ki je pri nas že davno pozabila, kakšno da je materno mleko. Zato pa tudi taka razlika med našo in švicarsko živino in ceno. Je-li naj bo gospodar bolj živinorejec ali mlekar, to je odvisno od raznih okolščin, kraja, tal, delavcev,

*) Primerjaj pol preteklo dogodke zadnje „mlečne vojske“ v Ljubljani.

gospodarskega razuma in v zadnji vrsti tudi od premoženjskih razmer kmetovalca.

Zato izjavljamo, da mlekarna in živinoreja, to sta dve sestri, ki gresta složno roko v roki; ne samo, da se lepo razumeta mej seboj, se tudi druga drugo izpopolnjujeta v blagor gospodarja. Seveda je previdnost, kakor povsodi, tako tudi tukaj potrebna.

Živinske zavarovalnice.

Živina in goved tvori vedno večjo vrednost našega kmetijstva, a bode postala tekom časa gotovo prvi zaklad slovenskega narodnega gospodarstva.

Obrnimo se nazaj in pogledjmo domove in hiše naših očetov, in primerjajmo jih današnjim kmetijskim poslopjem, vskliknili bomo: odkod tako nagla prememba? Lesenih, z slamo kritih, koč najde se manj in manj, a dvigujejo se nove bele vasi z rudečimi strehami, kot žlahtni rubini sredi zelenega polja in gričev. Kdo jih je sezidal? Ogenj. Kako trmast se je kazal nekdanj kmetovalec za pristop k kaki zavarovalnici za ogenj, a danes se marsikateri zahvaljuje, da se je bil dal zavarovati, in le malokateri se najde, ki ni še zavarovan. Hiše in strehe so zaklad nepremični, potrebne zavarovanja nasproti uničujočimi elementi.

V gospodarstvu najdemo potem še druge zaklade, ki se premikajo in to je naša živina. Vesel bil bi gotovo vsaki napredni kmetijski strokovnjak, ko bi se tudi med našo živino storile jednake premembe, kot so se pri gospodarskih poslopih, da bi na mestu sedanjih zanikernih in mršavih glav svetela naenkrat v čednem hlevu čreda živih biserov, lepih krav in telet.

Tudi živina ima svoje uničujoče sovražnike, kuge, bolezni, padci in druga poškodovanja, zoper katere bi morala biti zavarovana. Vrednost živine raste in raste: kravo, katero si plačal pred ne dolgim časom z 80 K, ne dobiš jo danes več za 160 K. Ravnotako je pa posledica, da, ako ti je tedaj poginilo živinče, imel si le 80 K škode, danes je pa imaš 160 K, to je svotica — za kmetovalca že jako občutljiva. Da se toraj zamore zavarovati te žive zaklade, da si moremo zagotoviti primerno odškodnino, kadar mi brez moje krivde pogine žival in si tako zamorem nabaviti drugo, treba nam je zavarovalnic tudi za živino, in tudi ta na vzajemni podlagi in v združnem duhu.

„Zadružna zveza“ v Ljubljani se je že 30. januarja t. l. obrnila na c. kr. ministerstvo notranjih zadev, ki ima v rokah tudi zadeve zavarovanja živine (kar bi sicer bolj spadalo k poljedelskemu ministerstvu), da bi dobila od tega potrebne informacije o načinu in zistemu tega zavarovanja. C. kr. ministerstvo notranjih zadev je z ukazom z dne 10.

marca t. l., št. 8584, rešilo prošnjo „Zadružne zveze“, in ji potom c. kr. deželne vlade za Kranjsko priposlalo vzorec pravil „Vzajemnega društva za zavarovanje goveje živine“. Ob enem je c. kr. ministerstvo notranjih zadev priposlalo tudi en iztis navodilnega ukaza z dne 7. novembra 1904, števil. 43493, kojega naslednje priobčujemo:

Ukaz c. kr. ministerstva notranjih zadev

z dne 7. novembra 1904, št. 43493.

o zadevi pospeševanja umnih naprav za zavarovanje živine.

(Deželnim predsednikom v Gradcu, Pragi, Trstu, Solnogradu, Lembergju, Zadru, Ljubljani, Tropolju in Černovicah.)

V današnjem gospodarstvu tvori živinoreja primerno in vedno raščočo vrednost v splošnem imetju kmetijskega ljudstva.

Živina je podvržena posebnim objektivnim nevarnostim, kot kugi, poškodovanji in drugo jednako, kojih si posestnik nikakor ne more osebno in sam odvrčati.

Nastop takih nezgod ni samo večkrat združen z občutljivo takojšnjo škodo, pač je celo v stanu napraviti nered v skupnem gospodarstvu.

Zato je razumno, da je potrebno v umnem gospodarstvu vpeljati naprave, po kojih bodo posledice omenjenih nezgod odvrnjene, in bode živinorejec mesto občutljivih zgub od časa do časa rajše obremenjen z letnimi neznatnimi stroški.

Najpoglavitejša teh naredb je umno (racijonelno) zavarovanje živine.

Radi tega je ministerstvo notranjih zadev že več let obračalo posebno pozornost na zavarovanje živine in se posebno trudilo, da bi se ustanovila tozadевна primerna organizacija.

Glede zadnje je namreč za vpoštevati, da obstoje težkoče živinskega zavarovanja v posebnem riziku. Da se onemogoči vsako izkoriščanje, zahtevajo predmeti zavarovanja stalno in pazljivo, a zraven pa ceno kontrolo, ker bi sicer poslovni stroški gospodarstvo pretežko obremenili.

Skušnja uči, da so organizacije, ki tega niso zadosti vpoštevale, radi visokih upravnih stroškov propadle.

Cena kontrola dosegla se bode le tedaj, če korist zavarovanih članov samih zahteva vspehe, kar je pa mogoče vresničiti le pri takih organizacijah, koji je načelo primerna medsebojna odgovornost.

V zvezi s tem pa je pomislek glede obsežnosti okrožij omenjene vstanove. Okrožje mora biti dosti veliko, da se omogoči primerna razdelitev rizika, ne sme pa biti preveliko zato, da je mogoče društvenim činiteljem, oziroma zavarovancu, pregledati razmere in omogočiti medsebojno nadzorovanje, kakor to zahteva stvar sama, da se onemogoči na primeren

in vspesen način izkoriščanje zavarovanja in se s tem medsebojno poročstvo članov omeji do tiste meje, ki ima služiti samo namenu zavarovanja.

Ker bi pa potrebna omejitev medsebojnosti na primerno majhno okrožje, organizaciji onemogočila gojiti zavarovanje tako obsežno, da bi se moglo živinorejcem nuditi zadostno zagotovilo za slučaj škode, potreben je nadaljni korak, namreč, da se te krajevne zavarovalnice združijo v večje zveze, bodisi da taki večji zavod prevzame del rizika nase ali pa nudi pozavarovanje.

Sredstva se dobijo narbolje po načinu tako imenovanega predplačevanja premij, pri kojem se naprej vplača gotove svote, ki po prejšnjih skušnjah zadoštujejo, in da se le v slučaju posebnih nezgod doplačuje, kolikor bi se več potrebovalo. Pri tem načinu sme zavarovanec računati z gotovimi številkami, in ve, da se bode, izvzemši izvanredne slučaje, zamoglo shajati s temi doneski.

Vrh tega je s tem načinom združena velika gospodarska prednost, da med pojedinimi leti ni mnogo razlike, kakor se to zgodi pri zastarelem razdelnem zistemu. Ob enem se s tem doseže tudi drugi gospodarsko važen vspah umnega zavarovanja, da se škoda ne razdeli samo na osebe, temveč se pokrije tudi v istem času.

Umno vrejeno zavarovanje zahteva nadalje, da se odmeri letni prispevek pravilno naprej, ker je od tega odmerjenja odvisno primerno odškodovanje.

Pravilno odmerjeni prispevek mora seveda slo- neti na pravilni cenitvi živali, katero se ima sprejeti v zavarovanje. Ravnotako pa mora tudi odškodnina v slučaju poškodbe odgovarjati vrednosti, kojoj ima žival, ki se odškoduje, v času poškodbe, ako se noče omogočiti večjih krivic, ki se ravno v gospodarskem oziru marsikomu zdijo neznosne.

Premija odmerila se bode pravilno z gotovimi odstotki vrednosti, kojoj ima žival, ko se zavaruje. Ta po odstotkih odmerjena premija sme se proračunati, oziraje se na dosedaj dosegle skušnje, pri zavarovanju goveje živine z povprečno na 1.25—1.50 0/0. Pri zavarovanju konjev je to različno od vporabe zavarovane živali in se proračuna na 2 do 8 odstotkov.

Odškodnina v slučaju nezgode mora pa tudi pri razumnem poslovanju odgovarjati vrednosti živali, pri čem je vsekako prav, da zavarovalno društvo obremeni zavarovanca z enim akoprav majhnim delom vrednosti, kot lastno zavarovalnino, odškodnina toraj bodi 80 do 90 0/0 škode, seveda zmirom v mejah zavarovalne svote.

Zgoraj je že omenjeno, da se naj uredi umno živinsko zavarovanje sicer na podlagi krajevnih zavarovalnic, a nadaljni razvoj mora biti, da se posamezne krajevne zavarovalnice združijo v večje zveze.

Tako združenje je pa le mogoče, če so vsa društva jednotno vrejena.

Organizacija živinskega zavarovanja zamore se izpeljati po sintetičnem ali analitičnem načinu, toraj, da se ali ustanovi najprvo velika zavarovalnica, to bi bila naloga dežel samih, in da ta svoje članice združi v krajevne zveze z ožjo vzajemnostjo, ali pa, da najprvo nastanejo samostojna krajevna društva, ki se še-le potem združijo skupaj v deželne zveze — in so tudi pod vodstvom dežel samih.

Po teh načelih, koje je ljudstvo spoznalo primernim, so res nekatere dežele ustanovile deželne živinske zavarovalnice. Na Spodnje-Avstrijskem, na Zgornje-Avstrijskem, na Koroškem in na Moravskem obstoječi delujoči zavodi postali so res jako pomembni.

Vzgledu teh dežel ste v zadnjem času sledile pokneženi grofiji Goriško-Gradiška in Tirolsko. V drugih deželah, ki se za stvar niso zavzele, si je tu in tam ljudstvo pomagalo z ustanovitvijo krajevnih društev za zavarovanje živine. Obžalovati je, da ravno one dežele, kjer je živinoreja največjega pomena, v tem oziru zaostajajo.

Ravno vsled tega je poljedelski in gozdarski oddelek industrijskega in kmetijskega sveta to vprašanje živinskega zavarovanja pretresal v svojem sedmem zasedanju leta 1903.

To vprašanje se je — kot to goraj naslovljeni sami razvidijo iz poročila o omenjeni razpravi — zelo obširno razpravljalo in je poljedelski svet ne le popolnoma odobril stališče vlade, temveč se je zavzel tudi za razširjenje.

Radi tega opozarja ministersvo notranjih zadev skupno s poljedelskim ministerstvom goraj naslovljene na veliko važnost ureditve primernega živinskega zavarovanja v dotičnih deželah.

Posebno se priporoča, da deželne vlade stopijo v tem oziru v zvezo z deželnimi zastopi in se vsodbujajo, da posnemajo vzgled gori omenjenih dežel.

Če se pa deželne uprave za to ne pobrigajo, tedaj prosim goraj naslovljene, zapovedati podložnim političnim uradom, naj se po okrajnih živinozdravnih ljudstvo v tem oziru podučijo in se pri ustanavljanju živinskih zavarovalnic s svetom in dejanski pomaga.

Za take krajevne živinske zavarovalnice dobijo se, akoprav ne ravno v tamošnjem vladnem okrožju, vendar pa v drugih deželah uzorna pravila, odobrena po ministerstvu notranjih zadev.

Konečno opozarjam še, da je ministerstvo notranjih zadev pripravljeno, načrte, če tudi še niso definitivni, pregledati in presoditi.

Tako ministerski odlok.

Pravila vzajemnih društev za zavarovanje goveje živine je dala „Zadružna zveza“ natisniti, in

so na razpolago vsem onim, ki se zavedajo potrebe takih zavarovalnic za naše razmere, in se hočejo potruditi, da se živinsko zavarovanje čim preje razširi tudi pri nas. Vzajemne zavarovalnice za živino bodo lahko ne samo odškodovale kmetovalce v slučaju občutljivih nezgod pogina ene ali več glav živine, temveč bodo tudi vplivale na zboljšanje naših hlevov in deloma tudi živinoreje.

Želimo, da bi te naše besede dobile odmev.

Ravno sedaj, v zimskem času, nudi se najlepša prilika za ustanavljanje živinskih zavarovalnic.

Pri ustanavljanju pomagamo radi s svetom in dejanjem.

Denarni promet.

Baderna, društ. za šted. i zajm. —6000 (14. 11.)	Kandija, hran. in pos. +7000 (5. 11.) +3000 (12. 11.) +4500 (19. 11.)
Barban, hran. in pos. —2000 (9. 11.) +2000 (22. 11.)	Knežak, hran. in pos. +3700 (4. 11.) —1000 (10. 11.) +2000 (26. 11.)
Beram, društ. za šted. i zajm. —1200 (6. 11.)	Komenda, hran. in pos. —1500 (6. 11.) +700 (25. 11.) —2000 (24. 11.)
Blagovica, hran. in pos. —6000 (22. 11.)	Kotor, hran. in pos. —6000 (18. 11.)
Bled za blejski kot, hran. in pos. +3800 (5. 11.) +3000 (24. 11.) +3000 (29. 11.)	Kranjska gora, hran. in pos. +3000 (11. 11.) +5000 (14. 11.) +7000 (18. 11.) +2500 (25. 11.)
Boh. Bistrica, hran. in pos. +1000 (25. 11.) —6000 (29. 11.)	Krka, hran. in pos. +4500 (7. 11.)
Boljun, hran. in pos. —5000 (30. 11.)	Križevci, društ. za šted. i zajm. —3000 (2. 11.)
Borovnica, hran. in pos. —1200 (30. 10.) —2000 (3. 11.) +5800 (20. 11.) +2000 (28. 11.)	Kropa, žreblj. zad. +54·15 (2. 11.) —2000 (30. 10.) +14·80 (4. 11.) —1850·38, 19.479·94 (6. 11.) +4066·76 (6. 11.) —2800 (4. 11.) +182 (8. 11.) +292·50 (11. 11.) +121·51, 143·40 (9. 11.) +12·89 (10. 10.) +992·90, 120·11 (12. 11.) +23·60, (12. 11.) —1968·21 (14. 11.) +256·70 (14. 11.) +256·70 27·20 +65·86 (16. 11.) +1 (17. 11.) +7·66, 74·75 (18. 11.) +1041·63, 311·96 (19. 11.) +576·50, 7·92 (20. 11.) +1044·85 (21. 11.) +155·20 (22. 11.) +30·69, 358, 98·67 (26. 11.) +204·24, 93·21 (27. 11.) +16·31, 80·44, 69·53 (28. 11.) +400, 27·71 (30. 11.) +37, (1. 12.) +183·45 (33. 11.) +137·60 (21. 11.) +60·96 (24. 11.) +108 (25. 11.) +227·90, 119·38 (27. 11.) +149·53 (29. 11.)
Buzet, hran. in pos. dr. za šted. in zajm. —15.000 (30. 10.) —3000 (20. 11.) —5000 (27. 11.)	Laško, hran. in pos. +1500 (13. 11.) +1500 (21. 11.) +2000 (28. 11.)
Cerklje, hr. in pos. +2000 (1. 10.) —6000 (13. 11.)	Leskovec, hran. in pos. +500 (13. 11.) +500 (21. 11.) +2500 (30. 11.)
Cerknica, hran. in pos. +6000 (10. 11.)	Leskovicica, hran. in pos. +800 (2. 11.)
Col, hran. in pos. +1500 (14. 11.)	Ljubljana — Vzaj. podp. dr. —10000 (30. 10.) —20000 (13. 11.) —10.000 (15. 11.) —30000 (17. 11.) —24000 (25. 11.)
Cres, hran. in pos. —5000 (20. 11.)	Ljubno, hran. in pos. —15000 (22. 11.)
Čatež, hran. in pos. —4000 (2. 11.) +1500 (4. 11.) +1500 (8. 11.) +600 (10. 11.) —1000 (10. 11.) —1400 (11. 11.) +400 (18. 11.) +2200 (29. 11.)	Loškipotok na Taboru +1000 (11. 11.) +1000 (18. 11.)
Češnjica, hr. in pos. +26.467·52 (8. 11.) +1000 (11. 11.) +2000 (17. 11.)	Lukovica, hran. in pos. —1500 (13. 11.)
Črni vrh, hran. in pos. —1000 (10. 11.)	Marenberg, hran. in pos. —4400 (11. 11.) +2000 (28. 11.)
Dobrepolje, pos. +4000 (4. 11.) +2000 (11. 11.) —11.000 (16. 11.) —2000 (24. 11.) +9000 (1. 12.)	Medulin, hran. in pos. —2000 (13. 11.) +600 (27. 11.)
Dobrinj, hran. in pos. +5000 (30. 11.)	Mengeš, hran. in pos. +2400 (2. 11.) +800 (12. 11.)
Dolsko, hran. in pos. +600 (4. 11.) +500 (6. 11.) +300 (14. 11.) +200 (22. 11.)	Metlika, hran. in pos. —5000 (10. 11.) —5000 (27. 11.)
Domžale, hran. in pos. —1000 (16. 11.) +3000 (20. 11.)	Mokronog, pos. +500 (5. 11.) —4500 (8. 11.) +1500 (14. 11.) +2800 (20. 11.)
Draga, hran. in pos. +300 (12. 11.) —1350 (27. 11.)	Mošnje, hran. in pos. —500 (15. 11.) —2000 (23. 11.) —500 (30. 11.) +700 (1. 12.)
Fara pri Kostelu, hran. in pos. +1000 (1. 12.)	Oprtalj, društ. za šted. i zajm. —3000 (23. 11.)
Frankolovo, hran. in pos. +1100 (9. 11.) +1000 (12. 11.) +600 (16. 11.) +800 (18. 11.)	Pišce, hran. in pos. +2000 (6. 11.) +2000 (18. 11.)
Gojzd, hran. in pos. +1000 (19. 11.)	Planina, hran. in pos. —1500 (11. 11.) —4600 (21. 11.)
Gorica, cent. pos. —130.000 (4. 11.) —8·25 (4. 11.)	Polhov Gradec, hran. in pos. +1800 (2. 11.) —700 (11. 11.) —6000 (14. 11.) +1900 (22. 11.) —3600 (27. 11.)
Gorje, hran. in pos. +2000 (4. 11.) +2000 (7. 11.) —3000 (13. 11.) +2000 (25. 11.)	Poljane, hran. in pos. —12000 (2. 11.) +11000 (13. 11.)
Horjul, hran. in pos. +2500 (2. 11.) —500 (11. 11.) —500 (14. 11.) +1400 (22. 11.) +1400 (26. 11.)	Preddvor, hran. in pos. —80 (10. 11.) +130 (20. 11.) —300 (27. 11.)
Idrija, ljud. hran. in pos. —19.500 (30. 10.) +5649·28 (7. 11.)	Preska, hran. in pos. +1288 (3. 11.) +220 (12. 11.) —600 (13. 11.) —600 (15. 11.)
Ig, hran. in pos. —2000 (9. 11.) +4000 (20. 11.) —2000 (25. 11.)	Pulj, hran. in pos. —10.000 (30. 10.)
Izlake, hran. in pos. +1500 (14. 11.) +1000 (13. 11.)	Punat, hran. in pos. +690, (2. 11.) +1030 (9. 11.) +1260 (12. 11.) +1200 (16. 11.)
Jesenice, hran. in pos. —2000 (10. 11.)	Radeče, hran. in pos., +6000 (9. 11.) +8000 (19. 11.) +3600 (26. 11.) +2400 (27. 11.) +4000 (1. 12.)
Kamnik, hran. in pos. +1650 (19. 11.)	Rab, hran. in pos. +3000 (8. 11.) +3000 (18. 11.)
Kanal, hran. in pos. —4000 (16. 11.) +4000 (26. 11.)	Rečica, ljud. hran. in pos. +8000 (27. 11.)
	Ričmanje, hran. in pos. —5000 (13. 11.)
	Roč, društ. za šted. i zajm. —2000 (13. 11.) —5000 (22. 11.)
	Rob, hran. in pos. +1000 (1. 12.)
	Rogoznica, seoska bl. —1800 (24. 11.)

Rova, hran. in pos. —2200 (27. 11.) +10.500 (30. 11.)	Šturije, hran. in pos. +1200 (12. 11.)
Rovte, hran. in pos. —4000 (27. 11.)	Štokovci, društvo za šted. i zajm. —3000 (6. 11.)
Selce, hran. in pos. —3000 (30. 10.) —2000 (29. 11.)	Št. Ilj pod Turjakom, pos. +1500 (4. 11.) +4000 (17. 11.) +1500 (23. 11.) +1000 (1. 12.)
Semič, hran. in pos. —1000 (2. 11.)	Št. Janž, hran. in pos. —500 (30. 10.) +800 (30. 11.)
Senožeče, hran. in pos. +1000 (4. 11.) +1450 (21. 11.)	Št. Jernej, hran. in pos. +1400 (3. 11.) +7000 (25. 11.)
Sevnica, posojilnica +8000 (7. 11.)	Št. Peter, hran. in pos. —2000 (30. 10.) +1130 (5. 11.) +2650 (27. 11.)
Slovenji Gradec, hran. in pos. —1400 (20. 10.) —400 (4. 11.) +500 (10. 11.) —5700 (11. 11.) +200 (23. 11.) +1240 (1. 12.)	Št. Rupert, hran. in pos. +6000 (4. 11.)
Smlednik, hran. in pos. +339 (4. 11.) +397 (22. 11.) +494 (29. 11.)	Tomaj, hran. in pos. —3000 (6. 11.)
Sorica, hran. in pos. +10 (10. 11.) +10 (11. 11.) +10 (12. 11.) +12 (13. 11.) +10 (14. 11.) +10 (16. 11.) —110 (17. 11.) +10 (19. 11.) +10 (20. 11.) +10 (21. 11.) +10 (22. 11.) +10 (28. 11.) +10 (30. 11.) +10 (30. 11.) +10 (1. 12.)	Tomišelj, hran. in pos. +2000 (2. 11.) —6000 (8. 11.) +3000 (29. 11.)
Staraloka, hran. in pos. —7000 (2. 11.) —2000 (7. 11.)	Toplice, hran. in pos. +1500 (2. 11.) +1000 (3. 11.) +2000 (27. 11.)
Stari grad, društ. za šted. i zajm. +7000 (2. 11.) +6000 (10. 11.) —6000 (21. 11.) +2000 (22. 11.) +4000 (30. 11.)	Trebelno, hran. in pos. +2000 (28. 11.)
Stari trg, hran. in pos. +10.000 (27. 11.)	Trnovo, hran. in pos. +20 (3. 11.) +5000 (27. 11.)
Struge, hran. in pos. +1500 (4. 11.) +1000 (19. 11.)	Trzič, hran. in pos. +2000 (4. 11.) —2000 (10. 11.)
Sv. Ema, pos. in hran. dr. +150 (9. 11.)	Tržišče, hran. in pos. —1500 (11. 11.)
Sv. Ivan, hran. in pos. —1500 (8. 11.) —1500 (15. 11.) —500 (22. 11.)	Tunice, hran. in pos. —600 (21. 11.) —1000 (24. 11.)
Sv. Jakob ob Savi, hran. in pos. +900 (3. 11.) —3000 (23. 11.)	Velike Lašče, hran. in pos. —600 (7. 11.) —1100 (11. 11.) +2500 (23. 11.) +2400 (1. 12.)
Sv. Križ pri Kostanjevici, hran. in pos. —4000 (2. 11.) —2000 (15. 11.) —4000 (23. 11.)	Vipava, hran. in pos. +18.000 (9. 11.) —4000 (13. 11.) —4000 (16. 11.) —6000 (30. 11.)
Sv. Križ pri Litiji, hran. in pos. +3200 (4. 11.) +300 (11. 11.) +1000 (18. 11.) +600 (20. 11.) +400 (25. 11.)	Videm, hran. in pos. —800 (20. 11.)
Sv. Jurij ob j. ž., hr. in pos. +3000 (2. 11.) +1500 (10. 11.) +1000 (17. 11.)	Višnja gora, hran. in pos. +2000 (23. 11.) +1000 (29. 11.)
Sv. Jurij pod Kumom, hr. in p. +500 (4. 11.) +600 (25. 11.)	Vojsko, hran. in pos. +1000 (11. 11.)
Sv. Jurij pri Kranju, hran. in pos. +3000 (4. 11.) +800 (7. 11.) —700 (7. 11.) —1500 (11. 11.) +1000 (25. 11.) +500 (1. 12.)	Vodice, hran. in pos. +300 (4. 11.) +400 (5. 11.) —1200 (24. 11.)
Sv. Kunigunda, hran. in pos. +1000 (7. 11.) +250 (14. 11.)	Vrhnika, hran. in pos. +2000 (16. 11.) +2000 (16. 11.)
Sv Lenart, hran. in pos. +1500 (16. 11.) +10.000 (22. 11.) +17.000 (30. 11.)	Zagradec, hran. in pos. +1000 (9. 11.) +500 (16. 11.) +1000 (30. 11.)
Šebrelje, hran. in pos. +1800 (7. 11.)	Zagorje ob Savi, hran. in pos. —1700 (30. 10.) +1400 (9. 11.) +300 (14. 11.) —1000 (23. 11.) +1400 (30. 11.)
Škocijan, hran. in pos. —1000 (30. 10.) +4000 (5. 11.) +1000 (18. 11.) —1000 (27. 11.)	Zg. Besnica, hran. in pos. —800 (8. 11.) —1200 (18. 11.)
Škofjaloka, hran. in pos. —3000 (15. 11.) —2000 (24. 11.)	Zg. Tuhinj, hran. in pos. —1000 (4. 11.)
Šmarije, hran. in pos. —1500 (3. 10.) +7000 (17. 11.) +1000 (27. 11.)	Žiri, hran. in pos. —3000 (6. 11.)
Šmartno pri Litiji, hran. in pos. —1500 (6. 11.)	Žužemberk, hranil. in pos. +2000 (2. 11.) +1000 (4. 11.)

Opomba.

Z izdajo te številke „Narodnega gospodarja“ smo se za nekaj dni zakasnili in to radi pasivnega odpora stavcev, vsled kojega tiskarna lista ni mogla pravočasno dotiskati.

GOSPODARSKO BERILO.

Nova železnica in naše dolžnosti.

(Nadaljevanje.)

4. Živinoreja.

Če hočemo svojo živinorejo resnično izboljšati, se moramo ravnati po deželah, katere imajo res razvito živinorejo. Med temi je gotovo v prvi vrsti Danska. Še danes se ne more nobeno avstrijsko maslo skusiti z danskimi izdelki. Na Danskem so posebno živinske razstave in živinorejske zadruge pripomogle do tako lepih uspehov. Država daje dru-

štvom za razstave letne podpore 60.000 K in porabi za premije večjih razstav še posebej 80.000 K. Biki se nagradijo, če so izvrstne kakovosti in najmanj 3 leta stari, za manjšo starost so nagrade izključene. Za vzdrževanje bika dobe letne podpore 105 K za bike I. vrste, 90 K II. vrste, 80 K III. vrste. Le za bike se je dalo v enem letu podpore 69.867 K.

Velikega pomena so postali tudi kmetijski shodi, kjer so se sešli gospodarji iz vseh krajev dežele in se razgovorili o živinoreji in gospodarstvu. S temi

shodi je zdaj združena živinska razstava, ki traja osem dni. Tukaj dobe živinorejci spodbudo in ob enem navodilo, kako naj ravnaajo z živino.

Danska živinoreja se je tako povzdignila šele v drugi polovici preteklega stoletja. Popred niso dosti pazili na plemensko živino. Najceneji bik je bil navadno tudi najboljši. Bližnji posestniki so se združili in vsak izmed njih se je zavezal eno leto drug za drugim imeti bika. Ko je bilo leto končano, je posestnik bika prodal. — Tako so rabili vedno le mlade živali, po katerih se živinoreja ni mogla povzdigniti.

Ko so osnovali živinorejske zadruge, so splošno sprejeli načelo: Združeni živinorejci kupijo skupno lepega bika, ki se odlikuje po dobrem rodu. Gonijo se k njemu le najboljše krave zadružnikov, ki so od dobrih živinorejcev kot dobre spoznane. Po 20 takih zadrug ima skupno enega inštruktorja, ki svetuje in pomaga povsod.

Kako se vsi posamezni posestniki zanimajo za razvoj svojih društev, kažejo prav lepo pravila teh društev: Ijens Stifts patriotiske Selskab. Udje se zavežejo v vseh zadružnih rečeh ubogati načelnitvo. Le načelnitvo kupuje plemensko živino in nadzoruje vse plemovanje in razsojuje pri razstavah, katere napravijo zadružniki. Dokler ni bik dve leti star, se ne sme rabiti za pleme. Vsi zadružniki morajo razstaviti vso živino. Telet in bikov ne smejo prodati, dokler ni načelnitvo izjavilo, da jih zadruga ne rabi za svoje člane. — Pri nas so ta pravila za enkrat še neizpeljiva, ker manjka stanovske skupnosti in zavednosti. Kjer se osnujejo mlekarne, imajo seveda dolžnost odpraviti razne napake, ki so v navadi pri naši živinoreji. Vsi vemo, kako primitivni so skoro po celi deželi naši hlevi. V nekaterih je tako slab zrak, da bi človek kmalu okoli padel, ko notri stopi. Ne zrači se nikdar. Gnojnica nima pravega odtoka, nastelja se slabo, živina leži večkrat skoro v sami gnojnici. Da to na rast in mleko slabo vpliva, je razumevno. Naši živinorejci se bodo morali navaditi na to večjo pozornost obračati. Avstrijski mlekarški shod je sklenil, da se more iz dobrega mleka dobro maslo proizvajati, se imajo 1. pri mlekarnah vedno hlevi nadzorovati, 2. hlevi, ki dajejo najboljše mleko premovati. — Veliko je odvisno tudi od snage pri molži. Čiste roke, čisto posodo, vime dobro očistiti z vodo, so prvi pogoji. Da je mleko včasih slabo, so vzrok tudi nekatere strupene rastline v travi, katere kmetovalci tako poznajo in jih morajo odstraniti. Mleko starih ali bolnih krav skvari navadno še drugo mleko. Če pustijo mleko dalj časa v hlevu ali kakem zaduhlem kraju, kjer se ne zrači, se navzame slabega duha in škodljivih bakterij, da ni v stanu dobiti nazaj prejšne dobrote.

Da se mleko dobro shrani, se mora precej po molži ohladiti. Večkrat so imele mlekarne, ki pošljejo mleko v mesto že veliko škodo, da se mleko od odjemalca ni sprejelo. Skoro gotovo se je mleko še toplo neslo po daljši poti v mlekarno in se tako pokvarilo. Kdor daje slabo mleko, ne dobi plačila in naj se vrh tega še strogo kaznuje.

V Švici navadno le moški molzejo. Pravijo, da so zato delo bolj zanesljivi kakor ženske in otroci, ki se rabijo pri nas, kar je zelo verjetno. Tako čisto menda ženske ne molzejo, kakor bi bilo potrebno.

V zadnjem času so na mnogih krajih vpeljali Hegrlundovo metodo pri molži, po kateri se menda veliko več namolze. Na mlekarskem shodu na Dunaju so omenili nekateri živinorejci, da se s to molžo pomnoži tudi vsebina tolšče v mleku. Pri nas smo se na prav zanimiv način učili te molže. Na stroške kmetijske družbe se je šel na Dansko učiti molže strokovnjak, ki popred ni še znal mlesti. Pokazati mu je moral stari mežnar. Koliko je zdaj ta učenost na razvoj molže vplivala, mi ni znano. — Slišati ni veliko.

Pridem na prodajo naših mlečnih izdelkov. Menda ni potreba dokazovati, da je treba, da se pridružijo vse naše mlekarne zadruge jedni zvezi, ki bi združila vse naše moči in izpoznala mlečni trg Primorja, ki je od nas popolnoma odvisen. Zakaj bi drug drugemu spodjedali kruh, ko smo vsi potrebni in je za vse dosti prostora in zaslužka. Zveza je pa potrebna, ker napredovati moramo. V sedanjem času ne more ničesar. Naša zveza napravi skladišče v Trstu in zasede popolno tamošnji trg, brez ozira na levo in desno. Nekaj podjetnosti bo seveda treba, če hočemo naprej priti. — Da bomo na trgu vspeli, moramo imeti dobro blago. O pošiljanju mleka ne bom govoril, ker se s tem tako ne bodo mogle nove mlekarne v posebni meri pečati; kjer se pa že pečajo, pa same vedo, kaj je treba.

Za nas je gotovo najvažnejše izdelovanje surovega masla. Mesto razprave naj navedem sklepe avstrijskega mlekarškega shoda, v katerih je vse izraženo, kar nam je potrebno storiti v tem oziru. Glase se:

1. Eden prvih ciljev avstrijskega mlekarstva je izdelovanje dobrega, trpežnega in za izvoz kvalifikovanega surovega masla. Tako maslo se more proizvajati le v moderno opravljenih mlekarnah, kjer imajo na razpolago vse moderne pripomočke pod vodstvom strokovnjaka. Dela naj se z vsemi močmi na to, da se kmetovalci združijo v zadrugah za skupno izdelavo. Kjer se ne more mleko pošiljati naravnost v mlekarne, naj se na kraju (posestnikov) posnema in smetana pošilja v mlekarno.

2. Podpora mlekarne naj bo odvisna od odobrenja načrtov po korporacijah ali to postavljenih

oblasti. — Gotovo je, da bodo večje mlekarne boljše vspevale kakor male, ker imajo iste stroške pri večjem prometu. Pri naših mlekarnah se zdaj nasprotno godi. Večje navadno težje shajajo, kar se mora pojasniti le z upravnimi napakami. — Čudno je, da se pri nas na posneto mleko obrača tako malo pozornosti. Marsikje se dobe mlekarne, ki si ne vedo prav nič pomagati z njim. V nekem kraju ga prodajajo udom nazaj 1 l po 1 vin. Tu se posebno živo kaže, kako nam manjka praktičnega gospodarstva z natančnim knjigovodstvom. Ko bi dajali posneto mleko prašičem in bi natančno zapisovali, koliko so po mleku dobili na teži, bi spoznali, da je vsak liter posnetega mleka pri prešičoreji vreden 4 do 6 vin. Skuhajo ga lahko doma, kakor sem že omenil drugod, in napravijo domači sir in skuto, kar je prav dobra hrana.

Še bolj ko pri maslu smo zaostali pri siru. Avstrija uvozi pri tako razviti živinoreji, kakor jo imajo severni deli države, še vsako leto do 3·5 milijonov *kg* sira. Pri nas se gotovo še petina porabe ne pokrije z domačim produktom.

V Bohinju se je le po vstrajnem prizadevanju edinega župnika Mesarja in nobenega družega, ki so se pozneje lastili zasluge, ustanovilo sirarstvo, katero je vodil Švicar Hitz, ki ima še zdaj v Švici eno najboljših mlekarn in je ravno v zadnjih letih iznašel novo metodo izdelovati dober sir iz posnetega mleka. To je bilo okoli l. 1879. in 1880. Od takrat so ostali Bohinjci sami sebi prepuščeni. Imeli niso nobenega, ki bi jih učil modernega napredka. Vsak učenec je nekaj navodil svojega mojstra pozabil. Nekateri so vedno zabavljali čez sir, storili pa niso ničesar, da bi se sirarstvo izboljšalo. Sir je primeroma še prav dober. Če računamo tudi skuto zraven, jim vrže vsak liter mleka 12 do 13 vin. Ko bi imeli moderne naprave, bi bile razmere lahko drugačne. — Drugod po deželi so le mali početki in poskusi. Za sirarstvo je Gorenjska jako pripravna. Da se sirarstvo ravno tako in še boljše izplača kot maslarstvo, dokazujeta Švica in Danska. V zadnjem času so se na Danskem prav resno lotili sirarstva. V Švici plačujejo podjetniki mleko navadno po 14 vin. liter.

V Švici namreč pri sirarstvu nimajo zadrug kakor pri nas. Izučen sirar napravi začetkom leta pogodbo z ljudmi za ceno mleka. Ker mora gledati da dobro izhaja, si prizadeva vse v najboljšem redu ohraniti in vse izboljšati, da lažje izhaja. Pri malovernosti in nezaupnosti ljudi bi bilo tudi za naše sirarstvo najboljše, ko bi mogli tako začeti. Žalibog, da nimamo človeka, ki bi o sirarstvu res vedel vso manipulacijo in bi ob enem imel potrebna sredstva za začetek. Žalostne razmere se ne bodo spremenile, če ne napravi dežela ali država vzgledne sirarne, ki

bo od ljudi mleko kupovala, kaj se da na pravi način narediti. Za najboljšo kvaliteto emendolca, ki mora imeti težo najmanj 75 *kg* pri hlebu, brez te je le pol emendolec in veliko nižji v ceni, bi bilo potrebno, da mlekarna dobiva vsaj 1000 l mleka na dan.

Na slabem smo še. Upajmo, da bodo v to poklicani faktorji vendar enkrat spoznali, koliko so grešili na našem narodu, ker so zanemarili povzdigniti njegovo gospodarstvo, posebno mlekarstvo. Delajmo tudi sami, ker pomoč od zgoraj brez naše sodelavnosti nič ne pomaga.

Živinoreja.

Važno zborovanje — volov.

Iz vseh krajev ožje in širje domovine naše smo čitali zadnje dni o neštetihih shodih za pravice ljudstva. Kaj čuda, ako se je hrepenenje po združenji, v katerem je moč in rešitev, ako se je želja pospeševati skupno svoje interese, sklepati resolucije, vlagati peticije, odpošiljati deputacije itd. polastila tudi — kaj pač je dandanes nemogoče! — brumnih volov! Kratkotmalo, ni še tako dolgo, kar je bilo prvo gospodarsko-politično zborovanje volovsko v Deteljnah.

Privrelo je skupaj na tisoče volov; tudi ženstva in mladine, krav in telet je bilo v izobilju in je zasedlo prostore na tribunah. Točno ob 9. uri otvoril osivel starosta zborovanje in ko je pozdravil slavno družbo, obrazloži v kratkih besedah namen zborovanja in pozove shod, da si izvoli predsedstvo.

Izvoljeni so enoglasno: Vol Črnivec iz Poljan, vol Malik iz Gorjan, vol Plavec iz Suhe prajine, vol Berjan in Kamniškega kota in vol Mum iz Kršnega Krasa. Vsi sprejmejo izvolitev in se podajo na svoje sedeže, krog predsedniške mize.

Vol Črnivec prevzame predsedstvo in zahvalivši se, kakor je navada, za izvolitev, preide takoj k dnevnemu redu, kojega prva točka je bila: „Kako odstraniti sedanjo našo bedo in uvesti boljše razmere v naše sloje?“

Ni tu mesto, niti prostora, da bi mogli objaviti vse, dolgo trajajoče govore posameznikov. Ker pa imamo kot kmetovalci in gospodarji le precej zveze z našimi zborovalci, dasi ne take, kot Avstrija z Ogri, zato nam bodi dovoljeno podati vsaj glavne misli imenitnejših govornikov.

Vol Bôre iz Zajčjih poljan govori: „Veslavna skupščina! Spoštovani gospodje voli! Že osem let sem volajs in poznam trpljenje in revo našega stanu dovolj iz skušnje, zato mi boste gotovo pritrdili, ako pravim, da se moramo od človeka popolnoma emancipirati, postati samisvoji in neodvisni. Sedanje človeštvo je brez občutka, brez srca. V hlepenji po zlatem teletu, po mamonu se ne straši nobenega sredstva, prodaja celo lastnega brata tujcu za trenutni

dobiček, da je celo človeško meso naprodaj, kakor smo čitali ne davno in pri tem rudeli v dno duše, umor, kriva prisega, rop so vsakdanje reči in groza trpinčenja, kakršno okušamo vsaki dan, se ne ne da opisati . . .“

Govornik opisuje nevsmiljeno ravnanje živinskih trgovcev in poganjačev, nezadostno skrb železnic pri transportu itd., opozarjajoč človeštvo, da meso tako trpinčene in izmučene živali niti zdravo ni. Konča z z apelom (klicem) na vse človeštvo, češ, da je tako ravnanje nevredno človeka, nevredno celega naroda!“

Vol Pitaneč meni: „Visoko čislani gg. tovariši! Popolnoma soglašam z izvajanji g. predgovornika in želim opozoriti vas še na neko drugo vrsto mučiteljev, namreč na one mesarje, ki nam provzročajo neizmerno muk. Gospoda moja! Umreti moramo vsi, tega nihče ne spremeni. Mi dajamo človeku sočnato meso, tečno pečenko, damo mu svojo kožo za črevlje in jermenja, vlečemo mu plug in voz in naša volovska pamet bi vtegnila misliti, da nam bo človek zato hvaležen in bo prijazno ravnal z nami. Kakšna zmota! . . .“

Opisavši več res živinskih slučajev iz življenja svojih znancev sklene Pitaneč svoj govor z besedami: „Mi pa moramo delovati z vsemi silami na to, da postane lepo ravnanje z nami splošno in da bo zlasti naša smrt hitra in brez bolečin“. (Navdušeno pritrjevanje in živijo-klici.)

Vol Rmenec ima besedo: „Res je, naša pot, je pot solza. Povsodi samo jad in pritožbe. Jaz sem vprežni vol in sedaj pri kmetu Blatanu. Gospodje moji, vam se niti ne sanja, koliko imam prestati jaz in tovariši moji. Hlev, v kojem stanujemo, je prava beznica, v katerem je nastanjen del ljubljanskega močvirja. Do kolen stojimo v gnojnici, pri tem je hlev soparen in temen in naša piča je rezanica iz slame, le težko je razbrati v nji kako deteljno peresce, za zabelo še par pesnih kolobarjev in konec je južine. Le pogledajte me, kakšen sem. Dlaka mi srši od trupa, preštejete mi lahko vsa rebra, to blato se me drži že celo leto in ne mine tedna, da me ne bi trgalo in klalo v trebuhu. Tudi naša vprega je neznosna. Trd jarmič mi vrže gospodar čez tilnik, les skače in drgne kožo sem in tje in najlažje bi od bolečin celo pot tulil. V kmetijskem izobraževalnem društvu je že nek govornik pokladal na srce gospodarjem, da je za nas vole pripravna vprega na čelu ali načelek, da z načelkom največ opravimo in da nam ta ne dela nobenih bolečin.

Toda nič ni pomagalo. Naš kmet je to kar je je bil, neče se oprijeti boljšega in naj je tudi njemu v prid. Škoda, da ni vlada za naš prid tako vneta, sicer bi take dobre reči kar oktroirala in vpeljala na svoj račun. Kdor pa bi ne hotel ubogati, naj bi bil kaznovan, da bi kar cvilil. Napeti morako vse moči,

da se odpravi leseni zavratni jarmič in vpelje načelni jarmič.“ (Od vseh strani živahno odobravanje.)

Vol Lisec: „Slavna volovska družba! Naša bodočnost leži v naših potomcih, in zdaj prosim poglejte, kako se godi tem. Malo dni po rojstvu ugrabijo telce materi, ne pomaga ne mukanje, ne plaho beketanje, nič ne gane človeka, brez usmiljenja obesijo revčad za zadnji nogi, mu prerežejo vrat in ga pojedo. Ali je mogoče, da jedo ljudje tako meso, meso od 3 do 8 dni starega teleta! In vendar se zgodi, večkrat zgodi. Tu je treba nujno odpomoči in zato prosim, nastopajte energično povsodi, da se odpravi ta zloraba.“ (Ploskanja in pohvale ni ne konca ne kraja; govorniku čestitajo.)

Predsednik vol Črnivec: „Slavni zbor! Menim, da so govorniki dovolj podrobno opisali naše boli in zdaj prosim, da navedete pota in pripomočke, kako jim storiti enkrat za vselej konec. Vol Brezglav ima besedo.“

Vol Brezglav kot odposlanec splošnega društva „Utopije“ iz Švice govori: „Gospodje! Jaz predlagam kratko brez okolišev: Bratje! Pograbimo orožje, ki nam ga je dal Bog in pokončajmo človeka z ostrimi rogovi. Nabosti jih moramo, te črne ljudi, ki družega ne zaslužijo. Kjerkoli se pokaže človek, na tla ž njim pod naše parklje, potem zasine sloboda! O zlata prostost! Proč s človekom!“

Vol Misel iz Krašnje: „Gospodje in tovariši voli! Jaz pravim: Ne, ne in stokrat ne! Ta pot bi bila pot naše pogube. Odkar teče Sava, uči zgodovina, da pot prekucuštva in anarhije vodi za seboj le revo in bedo in brezmejno nesrečo. Gospoda moja, pošljimo raje najpreje peticijo na kmetijsko ministerstvo potom c. kr. kmet. družbe. Poljedelski minister bo gotovo rad poslušal naš glas in dal postave in ukaze, ki bodo nam v blagor in kmetijstvu v prid.“ (Živijo, živijo! Proč s krvavo revolucijo!)

Vol Modrin iz Črnomlja: „Ta predlog morem le z največjim veseljem pozdravljati in podpirati, ob enem pa še pristavljam, da moramo skrbeti za poduk v naših razmerah. Vsak vol naj porabi sleherno priliko, da poduči človeka, kako ima lahko od nas največ dobička, ako nas umno oskrbuje, pravilno krmi, pravilno vprega, lepo ravna z nami in kako škoda ima od nasprotnega ravnanja.“

Predlog vola Mislja je z veliko večino sprejet in po običajni zahvali zaključil predsednik zborovanje ob 3. popoldne.

Na to je bil banket, kojega so se vdeležili vsi navzoči. Postrežba je bila izborna. Pijača izvrstna kapljica z lanenimi otrobi. Nato seno s pomladnim encijanom (svedrcem ali dremavčkom); sledila je ruđeča pesa potresena s koruznim zdrobom, in za tem vlažna rezanica lepo ozaljšana z zemeljskimi orehi,

naročenimi od daleč iz tuje Avstralije. Na koncu so bile razne slaščice: sladki korenček, ravno razcveta deteljica raznih vrst, ki jim niti imena ne vemo vsem itd. Še-le v pozni, pozni noči so se ločili zbovalci in nastopili pot proti domačiji. Vsakemu volu pa ostane ta dan neizbrisno v spominu.

Gorko ali mrzlo ?

„To je enkrat ena in si tega ne dam odvezti, krave morajo imeti toplo pijačo“, meni Ivanka; Roza pa je te misli, da naj dobe krave in prešiči vse mrzlo, celo kuhano in parjeno pičo je treba preje prav do mrzlega ohladiti! V tovarnah, kjer kuhajo strupen špirit iz krompirja in rži, dokazuje nadalje Ivanka, pokladajo živini odpadke ali žlempo vedno gorko in zato jim krave tako dobro molzejo. Pri topli hrani baje živina lepše uspeva, posebno pa dajejo krave več mleka, ako dobivajo mlačen napoj. Roza pa ostane pri svoji trditvi, da je mrzla hrana boljša, češ, da konji in ovce tudi ne pokusijo nikoli tople klaje in vendar se nič ne pritožijo, tudi baje topla hrana oslabi želodec in če želodec ne deluje pravilno, potem se tudi hrana le slabo izkoristi, kar prav dobro opažamo pri ljudeh, ki imajo slab želodec in ki jih dostikrat ni družega kot kost in koža in izgledajo kot koščena smrt.

Kako tedaj stoji ta stvar ?

Predno nadaljujem, opomnim, da ne vprašujemo po tem, da li naj bo piča kuhana ali surova, kajti na to vprašanje bi odgovarjali v pretežni večini slučajev: Pokladajte krmo surovo, ker na ta način prihranite veliko drva in dela, pa tudi prisilite živino, da hrano z zobmi dobro predela in prežveči in tako pripomore želodcu jo dobro prekuhati. Naše vprašanje pa je: toplo ali mrzlo; in tu je tudi odgovor lahko nekoliko drugačen, to pa iz čisto naravnega stališča, ki ga takoj pojasnimo. Saj stvar boste takoj znali presoditi.

Roza torej daje hrano popolnoma mrzlo, zato pride tudi v želodec mrzla. Želodec more predelati krmo le tedaj, ko je dobila gorkote 30°. Predno ne doseže te gorkote, se želodec krme niti ne dotakne. Krma se mora torej v želodcu segreti. Zato pa je treba gorkote. Gorkoto vzame želodec iz telesa. Veste pa, da iz nič ni nič, in tudi gorkota se kakor v vaši krušni peči, tako tudi v živalskem telesu nareja le na ta način, da nekaj zgoreva. Drva ki gorijo v živali niso nič družega, kot del krme, ki zgori; iz krme pa, ki zgori se ne more narediti mleko ali meso, to je jasno kot pomladno solnce, ta krma se kakor premog pred kotlom popolnoma zgubi in porabi za kurjavo n. pr. krave, ki ni družega kot živ stroj za napravo mleka. S šoto, premogom, koksom, drvni in butarami kravi ne morete kuriti, zato da-

jemo živini tako krmo, v kateri so goriva. Ta goriva so škrob (šterka) in sladkor. Škrob ima v sebi seno, slama, rezanica, krompir, žita itd. sladkor pa pesa, topinambur ali papeževa repica, repa, korenje. Škrob in sladkor sta takorekoč kovaško oglje za kurjavo, zato ju tudi nazivajo učenjaki ogljenčeva vodana (ker se v živali razkrojita v ogljenčevo kislino in vodno sopar, ki ju žival izdiha in izpoti). Škrob in les sta za kurjavo približno enake vrednosti. Ako bi hoteli neko množino mrzle piče segreti s premogom, tedaj bi morali potratiti za to 13 lotov premoga. Škrob pa greje mnogo slabše od premoga in treba ga je za isto gorkoto še enkrat več, namreč 26 lotov. Ako hočemo segreti 30 funtov sena in 120 funtov vode, ki bi imeli recimo v začetku 0° gorkote (to je ko začenja zmrzovati) v želodcu na 30°, mora telo sežgati 26 lotov škroba ali kar je isto, toliko toplote zgubiti. In ta krma gre za naš žep rakom žvižgat! Želodec je čuden patron; gre enakomerno kot ura v stolpu (če ni skažena), brez prestanka dela in brez štrajka, če ima le kaj dela in pri tem je vedno gorak 30°. Ako je krmitev enakomerno uravnana in je krma enakomerno mešana, potem gre delo celi dan gladko izpod rok, — čem reči, izpod želodca; vsaka ura ima svoj porcijon, če pa kakšna ura izpade in nič ne dobi, se ne da na tem svetu več ponoviti in popraviti, zgubljena je prav po reku: ura zamujena, ne vrne se nobena. Ako nastane o prebavljanji kaka zmešnjava in ovira, in to se zgodi vsakikrat, kadar se želodec nanagloma ohladi, ostane hrana, ki stopi ta čas v želodec neprebavljena, neporabljena. Ako predela želodec na uro recimo 1½ funt sena in ovira v prebavljanji nastane 3 krat na dan (kolikorkrat se sploh klade), traja vsakikrat 40 minut, to je želodec potrebuje 40', da segreje krmo na 30°, ako je imela preje 0°, potem bi zgubili vsaki dan 3 funte sena (le računajte!)

Seveda smo pri računu precej pretiravali, da postane stvar bolj razvidna, kajti nihče ne bo tako pameten, da bi šel ponujati živini ledenomrzlo krmo ali vodo, to pa dobro vemo, da dobi živina dostikrat le malo stopinj toplo krmo in pijačo. Zlasti sedaj v pozni jeseni in po zimi, ko krmimo razno fronto iz strnišč: repo, peso, kolerabe, razno perje, je ta piča dostikrat še na polji pobeljena s slano, pride domov in se skozi cele tedne ne segreje dovolj. Narava hodi po svojih večno nespremenljivih od Boga ji nakazanih potih in ako danes piješ vrček piva, ki ima 10° topline, mora želodec nadomestiti primanjkljaj 20°. Tu se ne da kar nič spremeniti. Zato ni čisto nič napačno, ako skušate pokladati živini hrano in pijačo mlačno, največ do 30°, nikdar pa ne čez. Koliko je to približno 30°, si najlažje predstavljate ako pokusite enkrat mleko precej izpod krave, to ima približno 30°. Roza in Ivanka, piče kuhati ni treba,

pač pa skrbita, da ne pride premrzla v želodec, kajti 2 funta sena dasta 1 funt mleka.

Kako napraviti svinjam dober tek?

Kolikokrat se sliši od gospodinj tožba: „Imam dosti in dobre krme, pa moje svinje ne marajo žreti“. Ravno vsled tega edinega vzroka mora kmet klati večkrat medle in mršave svinje, akoravno so drugače popolnoma zdrave.

Temu je krivo napačno krmljenje svinj. Mnoge ženske namreč ne poznajo, — žal pa, da si tudi ne dajo dopovedati o tem, — naravo svinjskega želodca. Ta, če je vedno obložen, ne more sprejemati vedno kaj novega in težkega, temveč raje včasih praznuje, da se izprazni in v počitku nekoliko okrepča. V takih slučajih pa žival ne mara veliko žreti, nakar jo pa ženske takoj obsodijo, da se „kuja“.

Mesto tega godrnjanja naj bi se ženske pri krmljenju svinj privadile pravega reda, kateri je zato neobhodno potreben. Žival treba krmiti vselej ob določeni uri in vselej z zdravo hrano v primernej množini. Preobilnost in pretežka hrana provzroči kmalu gornjo napako. Da pa želodec in čreva živali morejo nekaj več prekuhati, je treba dajati živali vsaj po enkrat na dan mesto težko prebavljive hrane nekaj takšnega, kar živali prebavljivost pospešuje in to je zrnje. Zato pa se svetuje najbolj korusa in ječmen. To naj žival pohrusta surovo, nakar bode ob določenem času gotovo lačna in rada žrla kuhan krompir in enako hrano. Ako se ji pa daje vedno le takšna težka hrana, tudi narboljši želodec končno ne bode maral zanjo.

Poljedelstvo.

Božična predstava — ovsa.

Gospoda moja!

Čast mi je, da se vam predstavim, moje ime je „Oves“ in sem oves po stanu. Sem pravo staroslovansko seme, nimam na sebi nobene germanske pege.

Drugi otroci rimske božice Cerere so prišli v družbi starih Rimljanov v ilirske pokrajine (tako so se zvale svoj čas slovenske pokrajine skupaj) n. pr. pšenica in rž, jaz sem bil davno popreje starih Slovanov kruh in moka in ako bi me sedanji Slovenci uživali zjutraj kot krepko, četudi ne okusno, ovseno juho, bi bili še sedaj zdravo in krepko ljudstvo. Kava in luža iz cikoriije in žgana voda so izmozgali naš narod.

Jaz, gospoda moja, jaz ne morem trpeti nič rimskega in še manj germanskega. Da se naša mladina uči rimsko in germansko, to se pravi v tako obilni meri latinščine in nemščine, to je coklja za naše proizvajanje in ustvarja celo vojsko ljudi, ki se

boji dela. Pred vsem pa sovražim rimsko pravo, ki se ga uče naši visokošolci in pa hipotečno pravo, ki je skrpano skupaj na prav rimljanski način. Same rimske čire-čare.

Gospoda moja, verjemite mi, ako me vaše gospodinje skuhajo na mleku ali tudi samo na vodi in pridenejo nekoliko masti, tedaj sem jaz zelo redilna hrana. Pa ne samo to, gospoda moja, jaz vplivam zelo ugodno tudi na živce in mišice, posebno pri onih, ki morajo mnogo delati, kot vprežna živina in učenjaki, ki mnogo mislijo. Tudi škrob, ki se nahaja v moji moki, je zelo fine vrste in zato me celo ljudje z zelo oslavljenim želodcem še lahko prebavljajo, bolniki si opomorejo, otroci čvrsto rastejo. Zato gospodinje in matere, kosarne in jetnišnice, vzemite me v svoj kuhinjski recept, ne bo vam žal!

Toda, gospoda moja, kot krma za živino sem pa še izbornejši. V enem starem stotu je večjidel 8 funtov dragocene beljakovine, iz katere edine se dela, kakor veste, kri, meso, moč, mleko, volna. Ravno tako je pa v istem stotu ovsa tudi še 44 funtov škroba (šterke) in 4¹/₂ funta tolišče. Tedaj zaleže 17 funtov ovsa toliko, kot 27 funtov najboljšega sena.

Kot krmilo, gospoda moja, torej nimam one vrednosti, ki jo plačujejo zame. Ako stane stot sena 8.60 K, tedaj jaz nisem več vreden nego 6 K. Vendar pa ljudje radi plačajo zame nekoliko več, ker za nekatere smotre ni drugzega krmila, n. pr. za krmljenje konj, kajti samo jaz imam „avenin“ v sebi, ki močno vzpodbuja konjske živce in mišice, samo treba je dati živalim ovsa neposredno, predno mora od doma, kajti avenin deluje samo 3—4 ure. Ovseno zrnje dalje vpliva zelo blagodejno na moč in mlečnost, na razvoj telet in mladih prascev. Če tudi moja slama za molzno živino ni nič vredna, je vendar za vole in mlado živino prav dobra, kajti v njej je 1¹/₂% beljakovine, čez 1¹/₂% maščobe in 40% prebavnih vlaken. 7 kg ovsene slame ima isto vrednost kot 4—5 kg sena.

Gospoda moja, ne morem se premagati, da se ne bi pri današnjem govoru tudi bridko pritožil nad ravnanjem z menoj od mnogih strani. Pogostoma se sliši beseda: „Oves raste povsodi!“ Sejejo me na lahek, peščen, sejejo na težak, moker, na močvirnat, šotast svet in menijo, da sem jaz nekaka služkinja za vsako delo. Ravno tako tužno je moje stališče v kmetijskem kolobarjenju, jaz pridem na vrsto zadnji, večinoma požiram sline za drugimi sadeži, ki so že polizali skledo rodovitnosti v zemlji pred menoj. Krivica se mi godi, zares velika krivica.

Istina je, gospoda moja, kjer sestričini Rž in Pšenica nič več ne opravite, tam si jaz še poiščem grižljeja, kajti sem izvrstno opremljen za na lov; moje korenine so 2¹/₂krat daljše od pšeničnih in kjer

toliko koreninic, toliko delavcev berači in išče skupaj živeža, tam že mora iti naprej. In ne samo to. Jaz imam tudi moč, da si v še surovi grudi pripravim hrane iz rudnin, če je le zemlja dovolj zrahljana. Sicer pa potrebujem hrane približno toliko kot rž. Kdor mi poleg dušika, kalija in fosforne kisline daruje še betvico apna na njivo, temu sem posebno hraležen, kajti tak dobrotnik pomaga mojim koreinam znatno pri iskanju redilnih snovij za živež.

Mnogi gospodje kmetovalci obdelavajo njivo, namenjeno meni za poletno bivališče, vse preveč malomarno, češ, za tega rokomavha je že dobro. Toda odločno protestujem in ugovarjam proti plevelnim in pirničnim njivam, na zamazanem ilovnem in glinastem svetu odstopim z veseljem svoje mesto komilicam, divji grašici, volovskemu očesu (smrdeli) in drugim takim lepticam. Jaz zahtevam z vso resnobo rahlo, pa ne sesedeno in za setev osušeno zemljo, ki je vlažna, pa ne mokra. Njivo preorjite že v jeseni, ako se hočete odkrižati mojega najhujšega sovražnika, osata.

Sorodstvo moje je mnogoštevilno, gospoda moja, in vsako leto slišimo še o novih vrstah ovsa; imamo n. pr. črni ogrski oves, potem ruski, ki da povprečno 20teri sad. Lat ovsa „Triumf“ ima po 600—800 zrn.

Sicer pa, gospoda moja, hočem biti odkritosrčen in vam povem, da nikoli ne sejte ovsa, pri kojem 50 litrov ne tehtaja vsaj 45 funtov in nikoli ovsa z debelimi plevami. V 100 kg ovsa mora priti 83 kg na jedro in le 17 kg na pleve, pri mnogih vrstah je samo 60, da celo 50% jedra.

Tako je, gospoda moja. Lepa vam hvala za veliko prijaznost, s katero ste poslušali mojo poklonitev; prosim vas, skrbite da se seje mnogo in dobrega ovsa. Bog blagoslovi spomladansko vaše delo in žetev po leti.

Oves Žitomir.

Sadjereja.

Škoda na sadnem drevju vsled poloma, kako popraviti?

Letošnji zgodnji sneg je kmetu na vseh straneh občutno škodo napravil. Razun gozdov in tudi polja pa je največ trpelo sadno drevje. Gotovo da je žal, sadjereju ogledovati tako lepo napredovani naraščaj drevja, sedaj več ali manj obklesten in pomandran! Ali — kako mu pomagati, kaj storiti?

Najprej je seveda mu treba odcepljene veje gladko ob deblu odrezati. To pa še ni vse. Sedaj je treba tudi rano lepo zamazati, kar je najboljše s cepilnim mazilom. Toda tega lahko nedostaje posebno pri velikih ranah. Takrat pa se svetuje rabiti dobro ugnjeteno ilovico. Večkrat se namreč zgodi, da se odkrhne veja globoko k strženu (sredini) debla za-

raščena, vsled katere rane ostane ondi velika luknja. Ako jo pustimo tako, nabirala se bode v njo mokrota, škodoval bode tudi mraz, nakar začne drevo ob strženu kaj naglo hirati in trohneti. Takšno drevo je prav podobno človeku, ki ima neozdravljivo jetiko. Ne samo, da nima moči v sebi za rodovitnost, tudi vsaka sapa njegovi slabosti škoduje, dokler ga preje ali pozneje popolnoma ne ugonobi. Žalibog, da takih izgledov ima po naših vrtilih povsod dovolj!

Rane, kakor rečeno, torej treba previdno zamazati. Toda predno se to zgodi, treba notranjost drevesa, ako ima razpoko ali luknjo, lepo osnažiti in izrezati. Še le sedaj se rana dobro zamaže z ilovico, koje se natlači v odprtino, katero se naj navrh še s kakšno cunjjo obveže. Zadnje se priporoča zato, da obveza ilovico trdno k deblu drži, da jo mraz in toplina ne odluščita.

To sredstvo naj pa se rabi takoj, ko se škoda opazi. S tem se namreč kmalu zabrani vstop k rani mokroti in mrazu in rana se bode lepo, pa tudi gotovo zacelila.

Nekateri ljudje pravijo lahkomisljeno: „E, naj imajo drevesa luknje, bodo pa te stanovanje za ptice“. Ko bi le vsaj malo premislili te besede, gotovo bi jih ne izgovorili! Morda je oškodovano drevo vredno na mestu več desetakov, z ozirom na donos sadja in tudi glede drugih koristi. Stanovanja za ptice se pa lahko s prsti napravijo za vsako spomlad, kar ne stane niti toliko beličev, kolikor je drevo vredno goldinarjev? Zlasti oni, ki s trdom in stroški si zarezja novi sadovnik, ve soditi in ceniti vrednost vsakega posameznega drevesa!

Torej sadjerejci na noge, da pregledate in po močeh popravite še sedaj po zimi škodo, storjeno vašemu drevju, da vas ta vsled zamude pozneje preveč občutno zadela ne bo!

Kutinja.

Kutinja je postala v novejšem času važen trgovski sad in zato se toliko bolj priporoča saditi jo v večji množini, ker je jako skromna v svojih zahtevah glede tal in prsti in cena, ki jo plačujejo za sadje, je precej visoka.

Kutinja ljubi v obče toplo, toda ne presuho zemljo in če hočemo, da bo rodovitna, moramo izrezavati pregoste veje. Krono prvo leto po vsajenju nekoliko prirežemo, da se more deblo toliko bolj okrepiti. Ako hočeš dobiti v kratkem času močnih in rodovitnih kutenj, tedaj precepi zdrave, ne prestore in nerodovitne hruške z dobro vrsto kutinje. Da je sad debelejši, pognojimo včasih kutinje z gnojnicco. Sad pustimo kolikor moč dolgo na drevju.

Kutinja se rabi za najrazličnejše namene. Je eno izmed najboljših vkuhanih sadov, sicer se tudi

lahko porabi v kuhinji, izvrsten je kutinov liker in onim iz domačega sadja da nekoliko soka iztisjnega iz kutenj prav žlahten, prijeten okus in aroma.

Po naravi je kutnja malokdaj drevo, redno dela grm s precej globokimi koreninami, ki poganjajo na raznih krajih nove poganjke iz zemlje. Zato je tudi kutnjo kaj lahko pomnoževati ne samo v domačih vrtovih, ampak tudi po travnikih in poljskih potih jo sadimo z dobrim uspehom.

Posebno lepo raste kutnja ob potokih, kjer jo sadimo zvrstoma mej češpljevo drevje in sicer po 5 do 6 m narazen. Kakor znano, kutnja zimo popolnoma prenaša, ostane vedno rodovitna in je velike vrednosti tudi kot podlaga za pritlične hruške. Vsled spomladnih mrazov le redko trpi, ker pozno cvete, a cvete tako lepo, da je ob enem tudi prištevati lepim drevesom.

Če hočeš saditi kutinjo po travnikih in na polji, vzemi visoka debla, da te ne bo motilo pri raznih opravljenih in da mu ne more živina na paši doseči listja, ki ostane do jeseni zeleno. V vrtovih vzgajamo kutnjo kot pol visoko deblo. V bolj mrzlih legah in za nasad in brambo raznih strmin in bregov lahko obdržimo njeno naravno obliko grma. V takih brezinah raste kutnja prav izvrstno, ni ji treba skoro nič streči in vendar da veliko sadja. Sadi se kutnja enako, kot drugo sadno drevje.

Gozdarstvo.

Karbolinej, sredstvo za ohranjenje lesa.

Po dolgem času prišlo je tudi pri nas v navado, da so začeli ljudje rabiti karbolinej kot mazilo za lesene izdelke. Ker pa še prosto ljudstvo vse premalo pozna to sredstvo, naj zapišemo tukaj nekaj vrstic o njem.

Kaj je karbolinej in čemu se rabi?

Karbolinej ni samo mazilo, kot barva za lesene izdelke, izdelan iz lanenega olja in firneža, temveč je ob enem tudi sredstvo, katero daje lesu 3 do 4krat večjo trpežnost. Da je temu v resnici tako, prepričamo se lahko na železnicah, kjer so vsi leseni predmeti, kakor podloge (švelerji), ograje, stebri za brzojav itd pred porabo dobro natreni z karbolinejem. Takšni se zdaj obdrže po 3 do 4krat dalje časa, nego so prej, ko še niso rabili tega sredstva. Ako pomislimo, da jedna podlaga stane po tri krone, pa trpi navadno le tri leta, med tem ko natrena traja do 18 let, toraj šestkrat toliko, vidimo da smo si z porabo tega prihranili 15 kron. No ako odračunimo za karbolinej 2 kroni, za delo 1 krono, ostane še vendar dobička 12 kron, ne všteti še toliko zamudnega dela pri polaganju.

Toda ne samo pri železnicah, temveč tudi za kmeta je to sredstvo velike važnosti. Ako si je nam-

reč ta omislil kako novo orodje za vožnjo — kar stane precej denarja — pač bi gotovo rad, da bi mu ono dolgo trpelo. Da pa se to zgodi, bode, ako je pameten, jo dal še pred rabo natreti s karbolinejem. Tako voz, oralo, brano, tudi čebeljak in celo plot, ako je lično narejen. Zlasti za lesene stebre pri vrtnem plotu se karbolinej zelo priporoča. V ta namen se v veliko posodo, enako kotlu, vlije karbolineja, v posodo se potem postavi steber in pusti, da se 24 ur namaka. Takšen steber obstoji v zemlji čvrst do 25 let.

Vsled česa pa je karbolinej tako izvrstno mazilo?

On brani pred vsem les pred trohnobo, kakor sploh pred vsemi vremenskimi nezgodami. Delo — natrenje ali mazanje — ž njim pa lahko opravi vsak delavec in na 5 do 6 kvadrat metrov lesa porabi 1 kg karbolineja. Tako n. pr. se za novi voz porabi 4 do 5 kg karbolineja, pa je s tem za 3 do 4krat daljšo dobo porabe zavarovan.

Toda karbolinej ne brani lesa samo pred trohnobo, nego še tudi drugim sovražnikom, pred drevesno gobo. Koliko lesa spridi goba v kratkem času, to ve marsikateri čitatelj sam. To pa posebno še v stavbah, kjer se posamezni deli od lesa potem z veliko težavo prenavljajo. Vsled tega je svetovati, da se v nove stavbe ne udela lesa, kateri ne bi bil s karbolinejem napojen.

Konečno se priporoča to mazilo tudi za razkuženje ali desifinciranje v hlevih. Prav umesten je toraj za porabo v svinjskih hlevih, kjer se bolezen le prevečkrat pojavi, ob enem pa vsled vlažnosti les naglo gnjije.

Karbolinej preskrbuje za svoje člane „Gospodarska zveza“ v Ljubljani.

Kako dolgo vzdrži se les v zemljo zakopan do trohljivosti?

To vprašanje reši se jako različno. Les od breze in bele jelše sprhni v treh letih, od vrbe in kostanja v štirih, javor in bukev v petih, jesen, trnovec in topol v 7 letih; hrast, rudeči bor in gosta smreka tudi v sedmih letih. Mecesen, brinovec in beli ceder ameriški pa so v tem času v zemlji še čvrsti kakor novi.

Splošno.

Klobase, kako pripraviti, da bodo okusne?

Nastopila je doba kolin. Marsikateri sladkosnedež se tega časa že dolgo naprej veseli, pred vsem pa se mu sline cede, kadar se spomni — klobas. Ta grizljaj pa je priprostemu človeku tudi narboljši, kar mu jih pride čez leto na mizo.

Toda klobase imajo le takrat dober okus, ako so prav pripravljene. Ako se pa v tem kaj pokazi, so lahko tudi slabega okusa, če se še docela ne pokvarijo, kar se je že večkrat zgodilo po nerodnosti mesarja in sušilcev mesa. Ne bode toraj menda odveč, ako se nekoliko pomenimo o pravilni napravi klobas, da bodo ne-le samo užitne, nego še prav slastne.

Najprej se lotimo mesenih, katere se večinoma potem posuše. Meso iz živali vzeto razreže naj se na tanke kose, kateri se razložijo narazen, da se vsaj nekoliko shlade. Nato se zrežejo na drobno; koščki naj ne bodo nad pol centimetra v obsegu, ker jih le takrat pri mešanju prešine sol, kar se mora popolno zgoditi, da niti jeden košček ne ostane brez soli. Sedaj se dene zrezano meso v primerno veliko skledo, nanj primerno soli, nekoliko popra, navrh pa se prilije še nekoliko mrzle vode, v kateri se je prej raztolčen česen za par ur namakal. Pri soli treba paziti, da je ni preveč ali premalo, kar se spozna, ako poskusimo kak košček mesa v ustih.

Še enkrat omenimo, da se mora meso dobro pregnesti, ker le tedaj se bodo klobase lepo sušile. Ko ga spravljamo v čreva, je potrebna priprava iz pleha ali roga, s katero se čreva narlaglje hitro in čvrsto napolnijo z mesom. Predno se klobase vežejo, se ponekod še z špilo ali pa z iglo za pletenje nogovic napikajo, da se mokrota skozi čreva lažje izteka. Narejene klobase se takoj obesijo v dim, kjer se mora paziti, da je vročina huda in trajna ter se vsakih 24 ur, pozneje pa vsaki drugi dan izvzamejo, da se nekoliko ohladijo. Tako se ravna ž njimi teden ali k večjemu 14 dni, ko so že zadostno posušene. Sedaj jih shranimo na zračnem mestu, da ne plesnijo, nikdar pa ne v kaki skrinji, kjer je moka ali kaj enakega, kjer se jih kmalu poloti — molj.

Toda naš „furovž“ bi ne bil popoln, ako ne bi napravili tudi nekaj „belih“ klobas; Te se v raznih krajih napravljajo različno, navedem le navod, kako jih delajo po nekod na Pohorju, pa so vselej še ponosni nanje. Vzame se za jedno prase po tri litre ajdovega pšena, katero se skuha, da je že godno za jesti. To se shladi, na to pa dene v posodo, kjer se delajo potem klobase. Med tem se skuhajo tudi pljuča, ledvice in lepo osnažen želodec od svinje, kar se vse v koritu na drobno razseka in dene k pšenu. Nato se prilije juhe od te kuhovine, nekaj razpuščene zabele, primerno soli in popra, za dišavo nekaj gvirca, cimeta, majerona, seveda mora biti vse v prah zdobljeno. Nekateri pridevajo še v kropu razmočenega belega kruha, zlasti ako hočejo imeti več klobas. Opomniti je treba, da ima prvo mesto ajdovo pšeno, le ako tega ni, vzame se mesto njega riž, s katerim se enako ravna, kakor z pšenom. Razume se, da se narejene klobase najpreje v kropu prevare, toda le

za malo časa, nato se ohlade in šele sedaj se morejo dati peči na ogenj.

Ali naša kolina še ni pri kraju. Treba napraviti tudi še nekaj „krvavih“ klobas. V ta namen se skuha po volji nekaj ajdovega pšena, ali mesto tega riža, ali pa tudi ječmena. Samo da se mora zadnji — že kuhan — v koritu še na drobno razsekati. Temu se pridene kuhanih in drobno sesekanih svinjskih jeter, nekaj juhe, primerno zabele, enako tudi soli, popra, ter raznih dišav, katere okusu priliegajo. Pozabiti pa ne smemo nekaj krvi, katera se ali sveža, ali opečena primeša zraven. Pravilno narejene „krvave“ klobase čisla marsikdo nad druge jedi.

Tako smo menda dokočali danes našo pojedino. Ne bi pisal o tem, da nisem prepričan, kako si mnogi nevedni kmet in revež pokvari narboljši grižljaj — klobase, edino le iz nevednosti. Škoda je porabljenе tvarine, ki si je ne zna porabiti! Poskusite kmetje po tem navodu, pa upam za trdno, da me boste za dober svet še kedaj hvalili.

Naše srčne funkcije

so, kakor znano, najmenitnejše delovanje v telesnem ustroju. V zanimivi nemško pisani knjižici („Spomenica o strupovitem učinkovanju alkohola in kave“) izvaja dr. H. Stoll, ravnajoči zdravnik v kopališču Nauheimu, slovečem za srčne bolezni, tako po svoji izkušnji v tisočeri primereh, kakor tudi po preizkusih drugih zdravniških večakov, da je tropska kava s svojim strupenim kofeinom nevarna, da, najnevarnejša sovražnica našemu srcu. Zlasti ta učinek kafeinov, da počasi, toda po redovitem uživanju kave neizogibno razširi in omrtvi srčno mišico, za čimer nastopi srčna slabost in pogostoma kap, se označuje za posebno usodnega. Kot najvarnejši zabranilni in nasprotni pomoček priporoča imenovani špecialist za srce, takisto dr. Sig. Erben v nemškem časopisu „Die Gesundheit“ Kathreinerjevo Kneippovo sladno kavo, ki, ne da bi se izgubil dobri okus, kot izdatna primes zrnati kavi ublaži njene škodljive učinke ter jih skoro popolnoma odpravi. Ali tudi zaradi okusa po zrnati kavi, ki ga ima samo Kathreinerjeva Kneippova sladna kava, je ta kava brez primesi tropske kave izvrstna pijača, ki jo že v mnogoštevilnih družinah uporabljajo več let in ki se povsod obnaša kar najbolje.

Dobro belo istrsko vino dobi se v Lindar-u v Istri.

Pojasnila daje „Lindarsko društvo za štednjo i zajmove u Lindar-u“ v Istri.

Priporočaja se: Vzajemna zavarovalnica proti požarnim škodam in poškodbam zvonov.
Edini domači zavod te stroke: Ljubljana, Medjatova hiša.

Baderna (v Istri), gospodarsko društvo, ima v svoji zadružni kleti 4000 hl črnega in 500 hl belega vina.
Kdor hoče kupiti izborna istrska kapljica po zmernih cenah, jo dobi zanesljivo pri gospodarskem društvu v Baderni.

Zajamčeno pristno vino ima v zalogi Kmetijsko društvo v Vipavi veliko množino, katero prodaja za mašna vina belo od 40—60 kron 100 l postavljeno na postajo Postojna. Rudeče po 35 kron. Zadrugam in večjim odjemalcem oddaja vino po izjemnih znižanih cenah. V zalogi je tudi tropinsko žganje.

Patentovane sprave za žveplanje trt
jednostavno i duplo delajoč

SKROPILNICE PROTI
PERONOSPORI
TER VSE POTREBNE
VSAKOVRSNE POLJEDELSKE I VINOGRADARSKE STROJE,
prodaja v najboljši izvršitvi,
JG. HELLER NA DUNOJU
II. Praterstrasse 49
Zastopniki se iščejo! Ceniki brezplačno.

236 12—10

Dva para konj v narboljši starosti sta na prodaj v Toplicah pri župniku in pri županu.

Ogrska rožnata paprika Szegedinska I-a, sladka, jamčeno prava, priznana najboljša vrsta. Lastni pridelek à kg 5 Kron. Pošilja se proti povzetju od 1 kg naprej poštnine prosto. Nadalje posebnosti: špeh, ogrske salami itd po najnižji ceni. Razpošiljevalna trgovina raznovrstnih deželnih pridelkov
HAUPT A. RUDOLF, Budimpešta (Ogrsko) VII. Ovoda-cesta 22.
24—19

Take table preskrbi zadrugam „Zadružna zveza“.

Koledar za kmetovalca

spisal državni mlekarški nadzornik **J. Legvart.**

Prepotrebni ročni zapisnik za slov. kmet. podružnice, posestnike, trgovce, mlekarje itd. Najlepše božično ali novoletno darilce za združnike in kmetske sinove etc.

VSEBINA: Koledar za l. 1906. Poštne določbe. Živinoreja. Mlekarstvo. Vinoreja. Kletarstvo. Sadjereja. Živinozdravništvo. Važne postavbe. Zapisnik za knjigovodstvo. Zapisnik za beležke.

Cena močno v platno vezane knjižice z žepnicama I K 80, h, s pošto 2 K.

Pri naročilu od 10 komadov višje se razpošilja poštnine prosto, na kar opozarjam posebno kmetijske podružnice. 3—2

Naroči se pri založništvu.

lv. Bonač v Ljubljani.

C. kr. priv.

pred ognjem in tatovi varne

blagajne

prodaja najceneje dobro znana tovarna blagajnic

M. Adlersflügel

založnik Raiffeisnovih posojilnic

Dunaj, I., Franz Josephs-Quai št. 13.

233 24-23

Nad 200 strojev v zalogi!

Najboljše mlatilnice,

gepeljne, tri-
jerje, čistilnice
(pajkelne),
slamoreznice,
mline in preše

za sadje, fine kose, srpe in

**amerikanske motorje
na bencin**

posebno pripravni za kmetije

in vse potrebščine za poljedelstvo v veliki
izberi priporočata po nizki ceni

Karol Kavšeka nasledniki

Schneider & Verovšek

trgovina z železnino in zaloga strojev

Ljubljana, Dunajska cesta 16.

243 x—16 Slovenski ceniki brezplačno.

Nad 200 strojev v zalogi!

Najboljša in najsigurnejša

Stanje vlog konec leta 1904:
čez 11 milijonov kron

prilika
za štedenje!

Denarni promet v letu 1904:
K 46,173.224·38

Ljudska posojilnica

preje: Gradišče štev. 1

sedaj: Kongresni trg št. 2, I. nadstropje

sprejema hranilne vloge vsak de-
lavnik od 8. ure zjutraj do 1. ure
popoldan ter jih obrestuje po

4½%

brez kakega odbitka, tako, da sprejme
vložnik od vsacih vloženih 100 kron
čistih 4 K 50 h na leto.

Stanje vlog 31. decembra 1904: K 11,095.751·15 — Denarni promet v letu 1904: 46,173.224·38

Hranilne knjižice se sprejemajo kot gotov denar, ne da bi se obrestovanje kaj prekinilo.

Za nalaganje po pošti so poštnohranilnične položnice na razpolago.

V Ljubljani, dne 1. januarja 1905.

234, x-22

Dr. Ivan Susteršič,
predsednik.

Josip Šiška, knezoškofjski kancelar,
podpredsednik.

Josip Jarc,
veleposestnik v Medvodah.

Odborniki:

Anton Belec,
posestnik, podjetnik in trgovec v Št. Vidu nad Ljubljano.

Dr. Andrej Karlin,
stolni kanonik v Ljubljani.

Karol Kauschegg,
veleposestnik v Ljubljani.

Matija Kolar,
župnik pri D. M. Polju,

Ivan Kregar,
svet. trg. in obrt. zbor. v Ljubljani.

Frančišek Lesković,
zasebnik in blag. Ljud. pos.

Ivan Pollak,
tovarnar in posestnik v Ljubljani.

Karol Pollak,
tovarnar in pos. v Ljubljani.

Gregor Šlibar,
župnik na Rudniku.

Gospodarska zveza

centrala za skupni nakup in prodajo v Ljubljani, Gradišče št. 1

(uhod: Kongresni trg št. 16)

preskrbuje za svoje člane

nakup vseh gospodarskih potrebščin, posebno pa umetnih gnojil: To-
maževe žlindre, kalijeve soli, solitra, superfosfatov itd., modre
galice, žvepla, krme, koruzne moke, otrobov itd., semen, živine, strojev, orodja itd. ;

nakup vseh gospodinjskih potrebščin;

prodajo vsakovrstnih kmetijskih pridelkov in izdelkov.

Zaloga Barthel-ovega klajnega apna, oddaja se od 5 kg. naprej.